

Russiýada №2 kim?

Category: Kitapcy, Publisistika

написано kitapcy | 26 января, 2025

Russiýada №2 kim? RUSSIÝADA №2 KIM?

Putin başınjı prezidentlik döwrüne aýak basanda, häkimiýet basgançagynyň iň esasy ikinji kürsüsi bolan premýer-ministrlige kimiň bellenjeginiň çaklamasy urulýar.

Çepden saga: Russiýanyň öňki prezidenti Medwedew, premýer-ministr Mişustin, prezident Putin, Goranmak ministri Şoýgu Kremlîň golaýynda geçirilen dabarada

Russiýa Federasiýasynyň ilkinji prezidenti Boris Ýelsin 1999-njy ýylyň iň soňky günü wezipesinden gidýändigini mälim edip, ýerine premýer-ministr Wladimir Putini belläpdi.

Şol günden häzirki wagta çenli geçen çäryjek asyr bärem Russiýanyň iň güýçli lideri, ýagny «birinji belgili» adamy Putin bolup geldi.

Putin wagtlaýynça bellenen gününden üç aý çemesi wagt geçenden soň geçirilen 2000-nji ýylyň prezident saýlawlarynda sesleriň 53,4%-ni alyp, ýurduň döwlet ýolbaşçysy bolupdy. 2004-nji ýylda bu gezek 71,9% ses bilen prezidentlige saýlandy. Putiniň

«Yzly-yzyna iki gezek prezident bolunýar, men konstitusiýany bozup bilmerin» diýip, 2008-nji ýylda öz ýerine kandidat görkezen Dmitriý Medwedewi 71,2% ses alypdy. (Käbirleriniň pikirine şol döwürde-de häkimiýetiň hakyky eýesi premýer-ministr Putiniň özüdi). 2012-nji ýylda Putin 63,6% ses bilen Kremle gaýdyp geldi. Dört ýyldan alty ýyla çykarylan prezidentligiň 2018-nji ýyldaky ýeňijisi 76,6% ses bilen ýene Putindi. 2020-nji ýylda Putin 2008-nji ýylda öňe süren pikirinden döndi we täze konstitusiýa bilen birlikde öňki wezipä ygtyýarlyklarynyň möhletini gaýtadan başladyp, täzeden iki fezek prezidentlige kandidaturasyny görkezmäge hukuk gazandy. Mundan iki aý çemesi wagtdan öň geçirilen 2024-nji ýylyň prezident saýlawlarynda Putine berilen sesler rekord derejä ýetdi: 78,2%.

Öňňin Moskwada geçirilen dabarada resmi taýdan başinji gezek döwlet ýolbaşçysy diýip ygylan edilen Putin ýetmiş bir ýaşynda. Ol şu möhleti-de sag-salamat geçirse, 2030-njy ýylda täzeden prezidentlige kandidat bolup 2036-njy ýyla, ýagny segsen üç ýaşayança Russiýany dolandyryp biler. Iň bolmanda teoretiki taýdan-a ýagdaý şeýle.

• Rus hökümeti düzümini çalyşýar

Kanuna laýyklykda täze prezidentiň» saýlanmagy bilen birlikde Russiýanyň hökümetiniň öňki düzümi işden gitdi. Indi Putiniň kimler täze ministrler soweti üçin göz önüne tutýandygy gyzyklanylýar.

Garaşylmadyk oýunlary etmegi beter halaýan we geçmişde muny telim gezek subut eden rus lideriň kimi wezipä bellejegini hiç kim anyk aýdyp bilmeýe gerek. Şeýle-de bolsa, häzirlilikçe tutjagy-tutmajagy näbelli «çaklama» oýnuny oýnap bileris.

Federal Salgyt gullugynyň öňki başlygy Mihail Mişustiniň 2020-nji ýylyň başlarynda Medwedewiň ýerine premýer-ministr bellänmegi şeýle sýurpizleriň biridi. Syýasy taýdan Putine hiç hili garşydaşlyk edip bilmejek «işbaşarjaň teknokrat» tarapyny saklaýan we uruş şertlerinde ykdysadyýeti gowy dolandyryp bilen premýer-ministriň edil häzir üýtgedilmezliginiň gowy

boljakdygyny pikir edýän hünärmen köp.

Russiýanyň Konstitusiyasyna laýyklykda ýurduň ikinji belgili ýolbaşçysy premýer-ministr. Emma menden «Eýse, düýnki güne çenli Russiýanyň ikinji belgili lideri Mişustinmidi?» diýip sorasaňyz, muňa «hawa» diýmäm kyn bolsa gerek.

Hökümetiň ýeke adama baglanyp goýlan häkimiýetlerinde şol adamdan başga ýolbaşçy tapaýmak hakykatdanam aňsat düşenok, emma FSB-niň (öňki KGB) sözi geçginli adamy, 2008-nji ýyldan bäri Russiýa Federasiýasynyň Howpsuzlyk Geňeşiniň sekretary (ýagny iş ýüzündäki başlygy) Nikolaý Patruşew Putinden soňky iň güýçli şahs.

Onuň ogly we 2018-nji ýyldan bäri Russiýanyň Oba hojalyk ministri bolup işläp gelyän Dmitriý Patruşewiň «prezidentlige taýýarlandygy» hakda hem bireýýämden bäri gep-gürrüňler bar.

Russiýada geljegiň lideri we ýakyn wagtyň premýer-ministrliğine kandidat hökmünde adyny iň köp tutduryp bilen şahslaryň birem Moskwa şäher sowetiniň başlygy Sergeý Sobýandygyny aýtmagym gerek.

Putiniň öňki janpenalaryndan, häzirki Tulanyň häkimi Aleksey Dýuminiňem ady wagtal-wagtal «prezidentluge kandidat» hökmünde agzalýar. Soňky wagtlar rus mediýasy Dýumini has köp agzap başlady. Käbirleriniň pikirine görä, prezident bolnasa-da, premýer-ministr, içeri işler ministri ýa-da goranmak ministri ýaly wezipeleriň birine bellenip bilner.

Russiýanyň prezidenti Putin we Goranmak ministri Şoýgu bilen bile dynç alýar

• **Kimiň galyň kimiň gitjegi näbelli?**

Şu ýerde ýeri gelende, Putiniň 2012-bhu ýyldan bäri Goranmak ministri edip «A» toparynda saklaýan, aram-aram bile awa we dynç almaga bile gidýän egindeşi Sergeý Şoýgunyň gürrüňini etsek gowy bolar.

Hususanam, Ukraina uruşynyň başlan wagtyndan bäri we gitdigiçe artýan NATO dartgynlylygy bilen baglanyşyklylykda Russiýanyň Goranmak ministriniň aýratyn uly rolunyň bardygyny nygtamak gerek.

Düzen «Wagner» hakynatutma goşun bölümleri bilen 2023-nji ýylyň 23-nji iýunynda daşyndan göräýmäge Şoýguwa garşy, emma iş ýüzünde öňki dosty we ýolbaşçysy Putine garşy gozgalaň turuzmaga synanyşan, tegelek iki aýdan soňam şübheli uçar heläkçiliginde aradan çykan Ýewgeniý Prigožin sebäpli Şoýgunyň köp utuk ýitirendigi aýdylýar. Şol wagtdan bärem Goranmak ministrliginde birugurly çalşylmagyna garaşýan adamlaryň sany kän.

Goranmak ministriniň orunbasary Timur Iwanowyňam ady geçen

aýyň 23-nji aprelinde duýdansyz tussag edilen wagtyndan bäri dilden düşenok. Onuň birnäçe ýylyň dowamynda uly-uly korrupsiýalary edip gelendigini aýdýanlar bar. Şol aýyplamalaryň näme üçin aýratynam täze hökümetiň düzülmegine az wagt galanda şeýle ýakymsyz wakalara sebäp bolandygyny dürli hili görnüşde düşündirýänler bar.

Käbirleriniň pikiriçe bu ýagdaý Şoýgunyňam gidip barýandygynyň yşaraty, käbirleri üçinem «iň ýakyn egindeşleriniň biri tussag edilen Goranmak ministri mundan beýläk rus lideriniň gysymyndan sypmaz ýaly edildi».

Russiýa-NATO uruşynyň turma ähtimallygynyň jedeli edilýän häzirki günlerinde Putiniň hiç bir aýdanyna garşy çykyp bilmez ýaly edilendigi üçin onuň wezipesinde galmagy-da ahmal.

Bir döwür Putiniň iň ynamdar adamydygyndan şübhe duýulmaýan Medwedewiň kagyz ýüzünde möhüm ygtyýarlyklary baram bolsa, känbir syýasy agyrlygy bara meňzemeýär. Prezident bolan döwründe «Günbatara we liberal gymmatlyklara ýakyn ýaly» bolup görünen Medwedew soňky ýyllarda «Russiýanyň iň gajaman lideri» görnüşini bermek üçin her gün diýen ýaly sosial mediýadan Günbatara we Ukraina garşy gazaply çykyşlar edýär. Göreliň hany, ol «poçtalýonyň gapysyny ikinji gezek kakyp bilermikä?»

Yetmiş dört ýaşly Sergeý Lawrow bolsa eýýäm ýigrimi ýyl bäri Daşary işler ministri wezipesinde işläp gelýär. Öňler ol barada «galýarmy ýa gidýärmä?» çaklamasy urulardy. Soňky wagtlarda şeýle çaklamalara seýrek gabat gelinýär. Belki-de, Russiýanyň daşary syýasatynyň kesgitlenmeginde daşary işler ministriniň onçakly uly agramynyň ýoklugy sebäpli şeýle bolýandyr.

Makalamyň soňunda islendik ähtimallyga garşy tekrarlap aýdýaryn: Putin garaşylmadyk öwrümleri etmegi beter gowy görýär, bu onuň hemme zady ýeke özüniň çözüändigini görkezýän möhüm taktikasydyr.

Hakan AKSAÝ.

@AksayHakan

aksayhakan@gmail.com

«T24» internet gazetisi, 09.09.2024 y. Publisistika